

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

**СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Збірник матеріалів
II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

24 жовтня 2024 року

Київ – 2024

Редакційна колегія:

Ю.О. Демидова, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ (голова),
І.В. Мельничук, кандидат філологічних наук, доцент,
декан факультету філології та масових комунікацій МДУ (заст. голови),
В.О. Кудлай, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.В. Євмененко, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології МДУ,
І.О. Петрова, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.О. Федотова, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор
кафедри інформаційної діяльності МДУ.

Затверджено на засіданні кафедри інформаційної діяльності
(протокол № 6 від 12.11.2024)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою факультету філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 12.11.2024)

Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі : зб. матер. II Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Київ, 24 жовтня 2024 р. / Маріуп. держ. ун-т ; ред. Ю.О. Демидова, І.В. Мельничук; упоряд. В.О. Кудлай, О.В. Євмененко, І.О. Петрова, О.О. Федотова. – Київ : МДУ, 2024. – 416 с.

Збірник містить матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ», яка відбулася 24 жовтня 2024 року з ініціативи кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Європейського Союзу.

У тематичних напрямках учасниками конференції розглянуті актуальні питання інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі, інформаційні технології та інтернет ресурси у діяльності сучасних інформаційних агенцій, бібліотек, служб діловодства та архівів, виклики у підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, культурології, філології, журналістики та інших, дотичних до соціальних комунікацій спеціальностей, особливості інформаційної та документознавчої діяльності, менеджменту та маркетингу у сфері соціальних комунікацій, культури та мистецтва, прикладних студій та інновацій в журналістиці, рекламі та зв'язках з громадськістю, інноваційних технологій в мовознавстві та літературознавстві, тенденцій розвитку україністики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам та усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку інформаційної науки, філології, журналістики, документознавства, бібліотекознавства та архівознавства.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів несуть автори опублікованих у збірнику доповідей

СЕКЦІЯ 9. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНІСТИКИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 821.161.2-3:82-92:82-94:821.161.2.09(043.2)

Мельничук Ірина

/ м. Київ /

СВОЄРІДНІСТЬ РОМАНУ «ЗВ'ЯЗКУ ЧАСІВ» ЯК ЖАНРОВОГО РІЗНОВИДУ ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНОЇ ПРОЗИ

Історико-біографічна проза є явищем специфічним, міжжанровим і надзвичайно цікавим. Вона відображає постаті людей, що відіграли важливу, винятково незамінну роль в історичному процесі, показує людину на тлі історичного процесу, в якому вона творить, діє, керує громадським життям. Ця постать з перших уст говорить про свою епоху, аналізує її і робить власні висновки. Власне поєднання історичного минулого з біографічними відомими і невідомими широкому загалу подіями і створює цей специфічний жанр.

Одним з найяскравіших майстрів жанру історичної та історико-біографічної прози є Роман Іваничук, у доробку якого – романи «Манускрипт з вулиці Руської», «Черлене вино», «Четвертий вимір», «Шрами на скалі».

За жанром «Шрами на скалі» однаковою мірою тяжіють і до роману-біографії і до роману-диспуту. Але складність сюжетної лінії і образної системи твору дозволяє нам зарахувати цей роман до одного з найцікавіших в українській літературі жанрових різновидів – роману «зв'язку часів».

Термін «роман «зв'язку часів» потребує конкретизації: одні вчені зараховують до цього різновиду твори, в яких «зв'язок часів» існує лише на ідейно-тематичному рівні і/або відстань між часовими пластами вимірюється особистою пам'яттю персонажа; інші до цього типу відносять лише романи, де відстань між часовими пластами вимірюється пам'яттю історії, і «зв'язок часів»

стає головним композиційним принципом. Суттєва різниця полягає в тому, що в першому випадку монтаж базується переважно на асоціативних ретроспекціях персонажів і, як правило, не виходить за межі певної історичної епохи, а в другому – монтаж має вільний характер і «схрещує» декілька сюжетів, що розгортаються в віддалених один від одного історичних площинах. Досить точне формулювання цього терміну дає П. Рудяков, який романом типу «зв'язку часів» називає «...твір романного жанру, в якому наявні два чи більше фрагменти, сюжетний час яких не збігається, тобто коли маємо справу з зв'язком сюжетних часів». Термін роман «зв'язку часів» є досить вдалим, оскільки точно характеризує тематично-проблемні домінанти й формально-композиційні особливості романів цього типу [1].

Особливості розвитку історичної прози, зокрема і історико-біографічного роману, роману «зв'язку часів» висвітлено у працях О. Галича, І. Савенко, М. Слабошпицького, творчості Романа Іваничука присвячено праці О. Мельник, С. Андрусів, Л. Міщенко, М. Ільницього.

У романі Романа Іваничук «Шрами на скалі» рівноправно діють три сюжетні лінії, історичні площини:

- культурно-історична площина княжої доби, в якій розгортається історія конфлікту князя Данила Галицького та співця Митуси;
- культурно-історична площина кінця ХІХ – початку ХХ століття в якій відбувається осмислення літературного процесу крізь призму образу Івана Франка;
- площина 70-х рр. ХХ століття, площина основної нарації; відбувається експедиція на Тустанську фортецю, яка є в романі образом-артефактом, що поєднує усі часові виміри, створюючи єдиний часопростір роману.

Кожен з образних елементів роману працює на розкриття провідної теми твору – теми митця і мистецтва.

Схему розкриття теми автор вибудовує за принципом ланцюжка: давньоукраїнська літописна легенда про Данила і Митусу цікавить Івана

Франка, і знаходить відображення у його праці «Бунт Митуси», а науковець, що виїжджає у складі експедиції на місце історично-героїчного минулого народу, і одночасно місце натхнення для Франка, – цікавиться і проблемою фатального конфлікту між князем і народним співцем, а й незваними фактами з біографії і спогадів самого Франка.

Близькість авторських концепцій історичної пам'яті проковує близькість прийомів і засобів її художньої реалізації, серед яких виділяються принципи моделювання поліфункціонального образу Історичної Пам'ятки. Образ Історичної Пам'ятки становить своєрідний центр тяжіння за ідейно-художніми та композиційно-сюжетними характеристиками, що поєднує різночасовий сюжетний матеріал у художню цілісність. Образ Історичної Пам'ятки у романах «зв'язку часів» є ключем до авторської концепції історичної пам'яті [1].

Архетипом, тобто медіатором у поєднанні історичних площин у романі «Шрами на скалі» виступає Тустанська фортеця – давнє і незвичайно-магічне місце. Саме при обороні цієї фортеці відбувається осмислення князем Данилом Галицьким його вчинку стосовно непокірного співця, який викликав багато суперечок не лише серед його оточення, а й у душі князя.

Саме на місце фортеці приїжджав Іван Франко з дружиною, щоб підлікувати своє здоров'я. Фортеця стала не лише джерелом лікувальної сили, а й мистецького натхнення, бо саме в цей період письменник працював над історичною темою, що знайшла відображення у повісті «Захар Беркут».

Фортеця стала також і місцем наукового інтересу письменника-франкознавця, від особи якого ведеться оповідь роману. Тут він намагається не лише знайти ювілейний напис на скелі, зроблений поціновувачами таланту Франка на честь ювілею його літературної творчості, а й дошукується правди в задумі деяких творів: «Чи не задумував письменник у новому творі перейти від ідеї первісної демократичної громади до ідей необхідності суворої централізації держави в час смертельної загрози...Мусив же Франко в той час задумуватись над долею рідного народу у світовій завірюсі...» [2, с.222] Але одночасно

науковець цікавиться і легендарною оповідкою про Митусу, який не підкорився і не зрадив інтересів народу, навіть за крок від смерті.

Ускладнюється композиція ще й тим, що вона не лінійна, а ускладнена літературним прийомом ретроспекції. Головні герої постійно заглиблюються у спогади і сни. Сни є також одним з цікавих художніх засобів, вжитих автором у торі. Наприклад, побачивши сон про рідний край, Іван Франко тлумачить деякі події сну як причини його хвороби рук. Він згадує, що в дитинстві випадково вкинув у криницю ключ, і вважає той ключ своїм здоров'ям, яке можна врятувати лише діставши ключ.

Образ історичної пам'ятки вимагає моделювання певного типу головного героя, який здатний досягнути її духовну цінність, почути її голос. І письменник знаходять співмірний образ героя – сучасника, який в романах цього типу часто має чимало спільних рис. Насамперед, це фах героїв: він безпосередньо пов'язаний із збереженням історичних цінностей. У романі це найкраще втілюється в образі головного оповідача – письменника, який зібрав матеріал і починає роботу над своїм власним романом з часів Івана Франка, і його співбесідниця, головний опоненти і слухач, дівчина Адріана, яка за фахом є філологом, а археологія – це її хобі. Таким чином автор показує нам компетентність обох персонажів, рівень їх знань заслуговує на те, щоб вони були почуті. До того ж, література і історія для них є просто невід'ємною частиною їх професійного і особистого життя. Письменник акцентує увагу на тому, що деякі його вподобання є ідеєю-фікс, реалізації їх він потребує. До того ж письменник є натурою творчою і уособлення деяких зображених ним жінок він бачить в Адріані: «Вона занурила пальці в свої довге волосся, стягнула його туго назад повище, і я побачив Лесю Українку – достоту таку, як на одній із кримських фотографій [2, с. 296]. Таким своєрідним самонавіюванням автор бачить своїх героїнь в особі цієї жінки.

Жанр роману «зв'язку часів» в цьому випадку дозволяє не тільки простежити історію однієї пам'ятки, яка стає артефактом, а й створює три

повноцінних сюжетних лінії, які, незалежно розвиваючись, взаємодіють між собою, створюючи єдине епічне полотно твору. Як жанровий різновид роман «зв'язку часів» не лише відтворює історію, тривалістю у декілька століть, а й показує взаємозв'язок поколінь, вплив історії на ці покоління і її важливість.

Література

1. Кондратюк М.В. Жанрова специфіка українських романів «зв'язку часів». *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2004. N 15. С. 146-149.

2. Іваничук Р.І. Четвертий вимір; Шрами на скалі: Романи. Харків. Фоліо, 2007. 477с.

УДК 004.9:811.161.2(043.2)

Вовченко Костянтин

/ м. Київ /

УКРАЇНСЬКА МОВА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: АЛГОРИТМИ МОНІТОРИНГУ ТА ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Українська мова є важливою складовою культурної та інформаційної безпеки нашої держави, особливо в епоху активної цифровізації суспільства. Соціальні мережі – це не лише майданчик для спілкування чи самовираження, а й полігон для поширення дезінформації. Стрімкий розвиток технологій породжує нові загрози, тому дослідження алгоритмів моніторингу й протидії неправдивим відомостям стає нагальною потребою.

Метою цього дослідження є аналіз ролі української мови у соціальних медіа та визначення ефективних методів і алгоритмів виявлення дезінформаційних матеріалів. Важливо в умовах російсько-української війни мати оцінку ступеня поширення українськомовного контенту у мережах, впровадити методіку моніторингу публікацій та коментарів, запропонувати технологічні рішення для автоматизованого виявлення та блокування «фейків».